

תיקונים לספר א' :

ס"י כ"ג עמ' 18 ש' 14 : צ"ל=מאן דאמר הלכה (=כר' מאיר).
ס"י כ"ג עמ' 18 ש' 16 : ואי עבוד : ואי עביד עבוד, ולא מהדרינן ליה
(ראה ד"ס שם).

ס"י כ"ג עמ' 18 הע' 21 : תענית כ"ו ע"א צ"ל = כ"ו ע"ב בשינויים קלים.
ס"י מ' עמ' 32 מקורות ש' 5 : צריך להוסיף=זכרון ברית לראשונים 126
בשם מצאתי תשובת ר' דניאל ור' אברהם (=בלי שמו דר' נתן) בכמ"ר יחיאל,
וששאלתם על קטן שמת קודם ח' ימים וכו'.

ס"י נ' עמ' 43 הע' 7 : שמיד בלילה מבטלו. צ"ל : וכן הובא בשם תשובת
רש"י באסופות (כת"י לונדון) 351.

ס"י ס"ה עמ' 77 ש' 4 : כאיסקופה הנדרסת (51) : צ"ל=אות 41, במקום 51.
ס"י ע' עמ' 87 הע' 122 : ולחבוש פניו בטמון. צ"ל (=ולכבוש את) פניו

בטמון.

ס"י ע' עמ' 88 הע' 133 : אב הייתי ביניכם. צ"ל=אם הייתי ביניכם.
ס"י ע"ד עמ' 98 הע' 12 : מה שמנו. צ"ל=חוי' ממה שמנו חכמים.
ס"י פ"ד עמ' 113 מקורות ש' 1 . ושבת כ"ח ע"ב. צ"ל=ושבת כ"ה ע"ב.
ס"י פ"ח עמ' 116 הע' 2 : צריך למחוק הערה 2 בשלימותה, ולגרוס שם
במקום (=באור) בזה"ל : "ואף בפרשה" ט"ס הוא. ולדעתי צ"ל =ואף בפה"ג
אין מברכין עליו (=על יין מבושל). ותיקנתי זה עפ"י הגי' בכפתור ופרח כ'
בשם תשו' רש"י.

ס"י צ"ט עמ' 124 מקורות ש' 2 : או"ח. צ"ל=או"ה כ"י סמ :
ס"י ק' עמ' 126 הע' 13 : הדביר ח"ב 233. צ"ל=הדביר ח"ב 219 אות 8.
ושם 233.

ס"י ק"ל עמ' 157 הע' 1 : צריך למחוק שורה א', שאין כאן מקומה, ולגרוס
שם : (1) מעה"ג : מנהג העם.

ס"י קל"ח עמ' 163 מקורות סוף ש' 2 : צריך להוסיף : וגם בת"ר כ"י
אזמיר קמ"ז ב46.

סי' קל"ח עמ' 163 הע' 6 : ובכ"י תרא"ז : ולקחה שפחת-הבית (במקום :
 השמש) הכף, שהיתה ממרסת בפרור והכניסה אותה בקדרה.
 סי' קל"ח הע' 14 לבסוף : ובכ"י תרא"ז : אחר כך ידע ר' שלא הגיסה בכף
 אלא פעם אחת בלבד. ושיער במה שפלט הכף. והתיר הקדרה ואסר הפרור מחמת
 הרגלים שלא נמלחו.

סי' קנ"ח עמ' 180 מקורות ש' 4 : וליתא באו"ה. צ"ל=ואיתא באו"ה
 ע' 58.

סס"י קצ"ד עמ' 218 ש' 7 : נמנעין (32 מלעשות כן. צ"ל =אות 51
 במקום 32.

סי' ר"א עמ' 224 הע' 3 : צ"ל=אות 4) דפוס אמשטרדם, במקום אות 3
 סי' ר"ז עמ' 233 ש' 3 : לא יהיה הדבר ולא יבא. לשון המקרא, דברים
 י"ח : כ"ב.

סי' ר"ט עמ' 235 מקורות ש' 2 לבסוף : וראה תשו' הרמ"א סי' צ"ג,
 וכנה"ג אה"ע ס"ו אות ד'.

סי' רל"א עמ' 258 ש' 1 : על דבר הפרשה הראשונה. צ"ל=ע"ד (=הפשרה)
 הראשונה של ד' אלפים דינר.

סי' רל"א עמ' 258 הע' 15 : צ"ל=(והשווה לעיל עמ' 105), במקום המלין
 „ענינו=פירוד”.

סס"י רל"ג עמ' 262 ש' 2 : שטר נהר. צ"ל=שטף נהר (את) חמורו (=לשון
 המשנה ב"ק פ"י : ד').

סי' רמ"א עמ' 272 הע' 5 : צ"ל=וראה סנהדרין ל"א, ב'
 סס"י רמ"ב עמ' 283-84 ש' 24 : צ"ל=הוזקתוני להשיב צריך, ואין צריך
 לשתק מעליכם.

תיקונים לספר ב' :

סי' רס"ד עמ' 307 הע' 6-7 : צריך להחליף את סדר הערות ולגרוס כאן :
 (אות 6) במקום אות 7, וגם אות 7) במקום „אות 6”.

סי' שי"ז עמ' 332 מקורות סוף ש' 2 צריך להוסיף : וכ"י תרא"ז סי'
 ק"ב ב44.

סי' שי"ז עמ' 332 הע' 11 : ותרא"ז : הניח לנערים לאוכלו, דלא גרע זה מנבלה.

סי' שי"ז עמ' 332 הע' 13 לבסוף : ובתרא"ז : ואפשר שר' החמיר בזה, משום שהיה עוף שלם והדם נצרר בתוכו. אבל בשר בעלמא, שהאש שואב כל הדם, אפילו בלא (!) מליחה שרי לטוייא, שאין צריך מליחה אלא לקדירה.

סי' ש"ל—ש"א עמ' 339 מקורות ש' 1-2 : טעות הדפוס הוא, וצריך להחליף את סדר המקורות ולגרוס כאן : סי' ש"ל : במקום ש"א, וגם סי' ש"א : במקום „ש"ל".

סי' ש"ל—ש"א עמ' 339 מקורות סוף שורה 3 : צ"ל=כ"י לונדון 128 ע"ב, במקום ב"126".

תיקונים לספר ג' :

סי' שמ"ג עמ' 349 מקורות סוף ש' 2 : צריך להוסיף כאן : אסופות (כ"י לונדון) 122 ע"ג בשם : בתשובת רבינו שלמה.

הערות לתשובות רש"י

מאת ר' לוי גינצבורג

[פרופיסור גינצבורג הואיל בטובו למסור על ירי הערות ותקונים, שהכנסתים בספר זה על מקומם — מסומנים על שמו באות [ג.] בתוך סוגריים]:

ג' תשובות חכמי רומא לרש"י.

סי' ל"ט — סי' מ"א: הדבר אצלי בספק גדול אם ר' שלמה היצחקי הוא רש"י. ובשבה"ל ח"ב קי"ג [=הסגלה חוברת ל"ח] מצינו לר' שלמה בן יצחק, בן דורו של בעל הערוך, שהעיר על תשובה שהשיב (לבנו ר' מנחם) ר' שלמה בן ר' אברהם (=אחיו של בעל הערוך). וקרובה ההשערה, ששלמה זה בא בחלוף מכתבים עם ר' נתן ואחיו ר' אברהם, כשם שבנו שאל שאלה מר' שלמה בנו של ר' אברהם: ומה שנוגע להשאלה עצמה בסי' ל"ט עיין ה"ג ד"ו שבת פט"ז י"ט: ולא למיכל ואיחבוני [צ"ל: =חייבוני =חייבו אותי] אלא מקיים שלש סעודות, ואע"ג דלא סליק תכא, פריס מפה ומברך, ושאדי המוציא ואכיל כביצה ומברך. והיא היא דעתן של ר' נתן ור' אברהם. אלא שנראה שהיה לפניהם נוסח יותר ארוך בה"ג ממה שלפנינו, ובה"ג הוצאת רע"ז הילדעסהיימער כל הפסקא ליתא. אולם אי אפשר לקבל דעתו של ב"מ לוי (ראה עמ' 31 אות 6; ולא נרשם המקום בספרו של לוי), דא"ר יהודה [=כוונתו לר' יהודה, אבי זקנו של ר' שרירא], לפי שסתם ר' יהודה הוא ר' יהודא בעל ההלכות:

ואשר לתשובה השניה (סי' מ"א) של בני ר' יחיאל לר' שלמה היצחקי, קשה לאמור שנשלחה לרש"י. שר' קלונימוס הזקן (?) שהעיד על תשובה זו, בא לגרמייזא לערך שנת תתכ"ו, מיד אחרי פטירת ר' יעקב בר' יקר, בימי בחרותו של רש"י. ואם כן ר' יחיאל, אביו של בעל הערוך, היה עודנו בחיים. ויש כאן מקום לשאול, ולמה לא שאל רש"י את הדאש"ישיבה שברומי, ר' יחיאל, ושלה שאלתו לבניו ר' נתן ור' אברהם? ומה שכתב קאהוט (במבוא ב') שר' יחיאל נפטר קודם שנולד לר' נתן בנו הראשון, אין לזה שום יסוד. שמנהג הספרדים והאיטליאנים — עד היום — לקרוא שם על שם האב הזקן אשר עודנו

חי. ועוד כשבא ר' קלונימוס לגרמייזא היה רש"י בישיבות רינוס, והיעלה על הדעת, שרש"י שלח שאלותיו למרחוק ולא שאל את רבותיו הגדולים? ודברי ר"א אפטוביצר [הוספות לדאבי"ה 5-6] תמוהים הם. שבנשימה אחת הוא מחליט שחכמי רומי לא כתבו ארמית, והוא בעצמו מביא שם התשובה הארמית לג' בני ר' יחיאל מרומי [סי' מ' 32].

ומה שכתב רא"א: שהתשובה [בסי' ל"ט שהבאתי] מבטלת כל ספק. לא ידעתי על מה הודאי שלו מבוסס. וכבר ראינו למעלה שבימי בעל הערוך חי חכם אחד באיטליא (רומי?), ששמו ר' שלמה בר' יצחק. ואדרבא ממה שלא נזכר בתשובה זו מקומו של ר' יחיאל (מרומי), יש ראייה שהוא לחכם איטליאני, לפי שהצרפתים והאשכנזים בודאי לא היו נמנעים מלהוסיף „מרומי“ אחר ר' יחיאל ז"ל:

עמ' 8 שורה 17 20: מאבל לחש וקשה חוש [צ"ל: = חוץ] מאחת, כך צ"ל שם. פעם אחת עלתה בידו לקבל את פני רבותיו אחר ששב לארצו ולעירו: שם: ששמע בהם [=מהם], כך צ"ל, שר' נתן בר' מכיר שמע כמה דברים מרבותיו של רש"י, דברים אשר לא ישרו בעיניו [צ"ל: לו ולא לי]. והוא אומר: שאם דברי רבותיו לא מצאו חן בעיניו, ואיך תישרנה דברי חדל שיחים [=דברים] וקטן שחים [=עשבים]. והאות ו' שבמלה „ושחים“ הוא ט"ס במקום האות נו"ן של המלה וקטן. ובמקום „וקטן ושחים“ צ"ל: = וקטן שחים:

עמ' 9 שורה 1-2: אך [צ"ל: = אף] אם אולי אקדר [צ"ל: אקדד] באחד הדין [=במחט הדק] בחרירת סדקות. והוא אומר: שאפשר גם כן על ידי רמו קטן שלו, יעלה ביד ר' נתן לחדור לתוך עומק הדברים: שם: אם אולי אקדד (כך צ"ל, אלא שגם לפנינו בספרים נשתבש „קדר“ ל„קדר“: ושער איתן הוא =שער ההיכל. עיין ירושלמי עירובין פרק ה'; ובספרי על הירושלמי ח"א כ"ח העירותי על הלשון שבסליחה לאנוש עד דכא... יען חרירה פתח:

עמ' 16 שורה 1: עיין דאב"ן סי' של"ז ושנ"ד. ובמקום הראשון הוא אומר, שבאיסור חמור מחויב להוכיחם, ואף אם לא ישמעו. ועיין מה שהעירותי על זה בסוף בקונטדס אחרון להראב"ן, הוצאת דודי הגאון רא"ל ראשקעס: עמ' 19 סי' כ"ד: וכבר העיר בדקדוקי סופרים שם בזבחים נ', שדברי בעל שטה מקובצת לזבחים הם מפידוש רש"י כ"י. ולשון רש"י בתשובה זו ראייה לדבריו:

עמ' 20 שורה 1-7: „לאַלוף המסובל“ עפ"י ברכות י"ז סוף ע"א: שם:
 „בגולות עיליות“ וכו', עפ"י תמורה ט"ז א'. וכיוון שרש"י בדורו הוא כעתניאל
 בדורו: שם: צ"ל: = ואות נפש [או נפשי] במקום „ואות נפשו“: שם: מרומז
 שלא היה לרש"י בנים זכרים, והוא מברכו „ולהחניטו בנטע וגזע“: שם: „ואמנם“
 נשתבש להמלה „ואמום“.

עמ' 21 שורה 13-15: „מן כאשכול“ כך הוא לנכון, עיין סוכה ל"ט, ב'.
 „מן“ לישנא דמזוני. והוא מתאר רש"י, שהוא מזון כאשכול (לא באשכול) הממולא
 עסיס. ואפשר גם כן שהמלה „מן“ היא צורה עברית במקום „מנא“ שבארמית,
 ורש"י הוא „כלי“ הממולא עסיס: שם: קמח = חכמה בכמה מקומות בתלמוד,
 ואין להגיה: קצח: שם: „ממגורגר ומעוטן בראש הזית“. וברור שכיוון ר' יצחק
 לאמור, שרש"י הוא שמן ערב והוא יותר מובחר ממגורגר, מאותו השמן שמגורגר
 בראש הזית. והוסיף „מ ע ו ט ן“ [= והוא מן „מעטן“, כלי שנותן בו הזית,
 ומעוטן הזית שנותנין בסל]:

עמ' 25 שורה 12: „ששרייתי“ לשלום, כך הוא הנכון, ולא „ששרייתו“.
 ור' יצחק מודיע לרש"י, שהוא ר' יצחק שורה בשלום, ולא להיפך! שם שורה
 6 (חופ"מ כ"א): בסוף התשובה „שמעינן ליה לר' [=לרבנן]... ומדר' [צ"ל
 =ומדרבנן] נשמע לר' [=לרבי], ובטעות שם: לר' שמעון, אלא שאפשר שצ"ל
 [ומדר' (=ומדרבנן) דר' שמעון נשמע לר' (=לרבי)]:

עמ' 26 ס"י ל"א: אם לא נגע בו, כך צ"ל. ופירושו, שאם זרק ולא נגע
 בו טהור: שם: דאמר ר' [צ"ל: =דאמרו רבותינו או רבנן]: שם: בראש התשובה:
 נבלת שרץ מהא [=מהוא] לא מטמא, ופרושו, איזה דבר שנבלת שרץ אינו
 מטמא, עד שאמרו בכריתות ריש דף כ"א שאינה מטמאה בנגוד לנבלת בהמה
 ונבלת עוף. והתשובה היא כמו שפרשו שם בתוספות, שאינה מטמאה במשא
 ונבלת בהמה ואינה מטמאה בבגדים כנבלת עוף טהור, ורש"י שם (דף כ"א,
 ב') מחק מן אמר מר עד לא מטמא, ואפשר שלא היה לפני ר' יצחק, ודבריו
 מיוסדים על הברייתא בראש הדף: שכן בסוף התשובה צ"ל = אוציא [=דם]
 ולא בשר:

עמ' 29 סס"י ל"ה שורה 3: ומזה ברור, שלדעתו של ר"י ברי שבת
 ויו"ט שוים הם בדבר התוספות:

עמ' 29 רס"י ל"ו שורה 5-8: ורש"י בפרושו שם מפרש מה הן תנחומי

אבלים, ואין ספק שאין להגיה "ל"ג" במקום "ה"ג", אלא שהוא אומר שתנחומי אבלים הן ברכות כברוך מחיה המתים וכו'. ולפנינו שם במגלה, מאי ברכת אבלים ברכת רחבה. ואולי לפי תשובה זו ברכת רחבה היא תנחומי אבלים. אבל בנוסחאות מדויקות (עיין ד"ס שם) ליתא למאמר, מאי ברכת אבלים וכו'. ומתחיל דאמר ר' יצחק (ולא כדאמר). ושם בפירוש רש"י, תנחומי אבלים היא שורה. ועיין מה שכתבתי בענין זה בספרי על הירושלמי חלק ב' ס"ט וכו'. ונראה שסוף התשובה מקוטע וצ"ל: וה"ג אין אומרים ברכת אבלים [ו] ברכת חתנים [בברכת המזון] (עיין ברכות מ"ו, ב' על ברכת אבלים בבהמ"ז), ותנחומי אבלים שנהגו לאמרן בימי בעלי התלמוד:

עמ' 30 ס"ס ל"ח שורה 5: ר' מצטט דברי הבבלי, ולא שהיה לפניו מאמר זה בירושלמי. ואולם נמצא גם כן בספרא שמיני פרק ד'.
עמ' 33 שורה 15: קטני ישראל מאימתי חיים. וכך היא הגירסא הירושלמית
בחידושי הר"ן שם:

עמ' 34 שורה 3: ויש להעיר שגרסת חכמי רומי מתאמת לגרסת הכ"י שהוציא טהעאדאר [ב"ד מ"ח]:

עמ' 36 שורה 7: ונראה שמן, ואם בא לאכול" עד סופו הם דברי רש"י, ולא דברי דבו ר' יעקב ב"ר יקר. [ראה 37 אות 16]:

עמ' 59 שורה 2: בני מדינה, עיין פסחים ריש נ"א:
עמ' 59 שורה 3: "אך טוב", כך הוא העיקר. ותפס לשון הכתוב:
עמ' 65 שורה 2: וזה איננו מובן לי, שהרי לפי דברי הרב, מדינא ריאה צריכה בדיקה, ואם לא בדק טריפה הוא. וא"כ איך הוא אומר: שמפני שטעו בדבר זה נתפשט אסורו:

עמ' 66 שורה 13: "כמו שכתוב מקום שיפול העץ": כיוון למה שאמרו בע"ז ל"א, א' שבמקום שיש תלמידי חכמים כל בני העיר למדים מהם:
עמ' 68 שורה 4: "נשתון" הוא לשון נופל על לשון "שהשוה דעתו".
שם שורה 2: ע"י המעתיק נתחלף "רבי" ב"רבנו", וצ"ל = רבני ר"י = רבי שלמה; שאין עולה על הדעת שהרב קרא לתלמידו רבנו. שם שורה 5: "מחזקני בו" וכו', לשון הברייתא קדושין י', ב'. שם שורה 6: "חמודי", משמעו אצל הגאונים: בני. שם שורה 11: "דאמרי תרויהו", חולין נ' סוף ע"א. שם שורה 8: "בא זאב", חולין ט', א'. שם שורה 13: "נקבו הדקין", משנה מ"ב, א'.

- עמ' 69 שורה 5: ביצה כ"ה סוף ע"א. שם שורה 13: חסר כאן: [שכן דרך] של קצבים.
- עמ' 71 שורה 1: מרמורשטיין לא העתיק יפה, וברור שצ"ל: סרכי דקוקי. וכ"ה במעשי הגאונים פ"ט.
- עמ' 73 שורה 6: "בהלך ובאלפי", צ"ל: = בהכל אלופי. שם שורה 8: במקום "עמדי", צ"ל: = עמיתי. שם 2: "קרובי"; וכן ר"י בר"י מכנה רש"י: קרובי; ואפשר ששניהם לא כיוונו אלא ללשון חבה, ולא שהיו קרובי-משפחה. שם שורה 9: כתובות י"ז, א'.
- עמ' 80 שורה 4: גם לדברי ר' יצחק הלוי אין אומר' על הפת הטוב והמטיב, אלא שהיו לפניו שני טעמים על זה.
- עמ' 89 ס"י ע"א: אפשר שבימיו, נהגו בצרפת הרבה יותר בפשרה מבדין-תורה [דאה מבוא שם].
- עמ' 111 שורה 8: וכן מביא רש"י שני הלועזים בפרושו לערובין צ"ו, ב'; ופרושים הנכון בספרו של בלונדהיים, הלועזים של רש"י, מספרים 753, 209. שם שורה 10: קשה להבין, מה היה קשה לו לרש"י, מה זה פרק שני? וכבר מצינו פרק ראשון שני ושלישי של אצבעות בחולין ק"ו, ב'. ופרק שני של אגודל-היד הוא הפרק שמחובר לגב-היד.
- עמ' 119 ס"י צ"ב: דעתו של רש"י שחיוב קדושה לא נזכר בתלמוד, ראויה לתשומת-לב. ועיין מה שהעירותי בספרי על הירושלמי ח"ג 438.
- עמ' 147 שורה 1: על התואר "מורה צדק", עיין בספרי (גרמנית) "על כתה — אינה ידועה" 303-317.
- עמ' 165 ס"י קמ"א אות 7: אפשר שצ"ל: = "בן-ביתו" במקום "בן-בתו", שהיה היוצא והמביא בבית רש"י.
- עמ' 192 ס"י קע"א: לדעת-רש"י, "החשוד על העריות" פרושו: מי שעבר עבירה של עריות בודאי, ולא "חשוד" בעלמא, והרבה מהראשונים נחלקו עליו. עיי"ש בתוספות, והרב בעל נמוקי יוסף מביא מרש"י, "כגון שבא עליה"; ולפנינו ליתא.
- עמ' 194 סס"י קע"ג: עיין גנזי שעכטער ח"ב 168, 6-625; ואוצה"ג קדושין צ"ו וחלק התשובות 28-37.
- עמ' 204 שורה 5: בסדור ר' סעדיה ק"א: להפריש חלת.

עמ' 212 ס"י קצ"א שורה 10: עיין תוספות רי"ד שם שהעיד: שכן מנהג רומניה (נדפס בטעות: מומניה) לברך ברכת חתנים בשעת אירוסין. ורש"י שכתב: וכן נוהגין בכל מקום, כפי הנראה, לא ידע מנהג זה של בני רומניה. עיין ג"כ הלכות ראו פ"ד כדעת רש"י.

עמ' 219 שורה 3: ב ב ה " ם = בברכת המזון (ולא ארץ ביה"ם כדעתו של ר"א עפשטיין במבוא למעה"ג דף ו'). ורש"י העיד על מנהג מקומו, וכן אנו נוהגין! שם: לברך ברכת חתנים [=ברכת נשואין בלשון רש"י] בברכת המזון על כוס אחר, ולא על כוס של ברכה. ונראה שצ"ל כמו קודם: שנוהגי':

עמ' 220 שורה 2: „וזה ר"ל ברכת שחרית" נראה משובש, שהרי ר"ל, של דברי רש"י שלא להוכיח שברכת הערב הוא העיקר, ואיך הוא אומר להיפך בראש דבריו? גם הלשון „וזה ראוי לברך" לשון קשה הוא. ודעתי נוטה, שצריך להגיה כאן ואולי צ"ל = וזה א פ ש ר ל ו מ ר ברכת שחרית ותנן [=אבל] ממה שנאמר בב"ר („דר' יאשיה" ט"ס הוא במקום „רבי אושיה"!) מוכח שברכת הערב עיקר. ובעצם הענין לי אין ספק, שהמנהג לברך ברכת חתנים בליל ה' יסודו ב „ פ ש ר ה " שבחלוף מנהגים, שלבני א"י בתולה נשאת ביום ד' ולבני בבל ביום ה', ואכמ"ל.

עמ' 226 ס"י ר"א שורה 7: הדעת נוטה שר' שלמה בר"י [=ב"ר יוסף], אחד מחכמי צרפת הדרומיים בזמן בעל ההשלמה (עיין גאליא יודאיקא ע' 100) נתחלף להסופרים ב„רש"י" ולא להיפך. גם „בלאנ"ט" נראה שנשתבש מן: בלאנ"ש [=בן לאנשלמה], ושם הזקן והנכבד היה: שלמה. אלא שבלשון פרובינציאה נקרא הראשון: אנשלמה.

עמ' 297 ס"י רנ"ב: „אלא אם כן", צריך להוסיף מתרגם כאשר הוא ברש"י שם על התורה, ודבריו בפרושו הם עצם דבריו בתשובתו.

עמ' 305 ס"י רס"א אות 2: על הסתירה שבין דעתו של רש"י לדעת מורו, העיר המו"ל של מעה"ג. אולם אפשר שרש"י לא חזר ובירך אלא כשעמד ללמוד מקודם שהאיר היום ולכן חזר ובירך בבה"כ כשעמד להתפלל וכבר האיר היום. עמ' 306 ס"י רס"ג שורה 13: עיין סדור רס"ג כ"ט, שדעתו שרק

ל כ ת ח ל ה יש לדקדק שלא יהא לבו רואה את הערוה. וקרובה דעתו לדעת תשובת-הבבליים [=גאוני בבל, כמו שהוא בפרש"י בכורות מ"ט, ב'], שבודאי לא אמרו שגם לכתחלה מותר.